

Bestuursdienst

Afdeling **Directiestaf**
Onderwerp **Tussenrapportage Natuur- en Duurzaamheidseducatie**

Bezoekadres
Europaweg 8

Postadres
Postbus 268
9700 AG Groningen

E-mailadres
info@ocsw.groningen.nl

Website
www.groningen.nl

De leden van de raad van de
gemeente Groningen
te
GRONINGEN

Telefoon (050) 367 6326 Bijlage(n) 1

Ons kenmerk OS 09.2067360

Datum **16 OKT 2009** Uw brief van

Behandeld
door **M.J. Venema**

Geachte mevrouw/heer,

In mei 2008 heeft uw raad de nota "Groeien en Bloeien" vastgesteld. In deze nota heeft u de doelen voor het programma Natuur- en Duurzaamheidseducatie (NDE) voor de periode 2008-2011 uitgewerkt. Daarbij heeft u besloten dat het voor de stad Groningen van groot belang is dat er goede educatie geboden wordt op het gebied van natuur- en duurzaamheid. In oktober 2008 is de nieuwe afdeling voor Natuur- en Duurzaamheidseducatie van start gegaan.

In de nota "Groeien en Bloeien" heeft u een groot aantal nieuwe doelstellingen geformuleerd. Deze vragen om een veranderde werkwijze teneinde zo veel mogelijk kinderen en jongeren te bereiken met betrekking tot ecologische basisvorming en duurzaamheidsbewustzijn.

Wij zijn het afgelopen jaar een groot aantal ontwikkelingen gestart. Zo hebben wij op 24 april 2009 het bezoekerscentrum in Beijum feestelijk geopend, het kloppend hart van NDE. We zijn eveneens begonnen met de ontwikkeling van de groene leerlijn, waar leerlingen minimaal vijf buitenlessen op een kinderwerktuin of in de nabije omgeving van de school ontvangen. In korte tijd is door de veranderde opzet het bereik vergroot van 11% in het schooljaar 2007/2008 naar 30,9% in het schooljaar 2008-2009. Er is een plan gemaakt om het bereik in de toekomst verder te vergroten. Met het onderwijs hebben we een start gemaakt met het Natuur- en Duurzaamheid Scholennetwerk voor de Groninger basisscholen. Van de 36 scholen voor basis- en speciaal-onderwijs waren meer dan 20 scholen op de eerste bijeenkomst aanwezig. Vanuit het scholennetwerk vindt onder andere scholing plaats, worden ervaringen uitgewisseld en wordt ondersteuning op maat geboden. Veel basisscholen hebben inmiddels een NDE-coördinator

aangesteld. Voor de eerste twee leerjaren van het voortgezet onderwijs ontwikkelen we een interactieve verplaatsbare tentoonstelling op gebied van duurzaamheid, gekoppeld aan de thema's van de duurzaamste stad. In het stadspark en de tuinen van Paddepoel hebben we de eerste natuurpaden gerealiseerd. Verder is er een educatief programma ontwikkeld voor de kinderboerderij voor kinderen van groep 1 t/m 3 van de basisschool. Ook is er een programma ontwikkeld voor jonge kinderen om samen met hun ouders of grootouders te doen op de kinderboerderij. Na de zomervakantie is een kinder-boerderijprogramma ontwikkeld voor oudere kinderen. Hierin worden allerlei duurzaamheidskenmerken meegenomen.

Wij stellen met deze rapportage vast dat door de enthousiaste inzet van alle betrokkenen in korte tijd al veel resultaten zijn bereikt. Het opzetten van een goede en gedegen Natuur- en Duurzaamheidseducatie biedt prachtige kansen, maar scheidt ook verwachtingen bij alle partners die samen met ons investeren in de toekomst van onze kinderen. Het ontwikkelen en geven van natuur- en duurzaamheidseducatie is een continu proces en heel belangrijk voor kinderen en jongeren. Het is belangrijk dat er duurzaam en structureel wordt inzet op NDE als basisonderdeel van het "duurzaamste stad"beleid.

Wij hopen u met de tussenevaluatie een goed beeld te kunnen geven in waar wij nu staan met de ontwikkeling van NDE.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders
van Groningen,

de burgemeester,

de secretaris,

**Tussenrapportage
Natuur- en Duurzaamheidseducatie
Oktober 2009**

Inhoudsopgave

1. Inleiding en bestuurlijke samenvatting	3
2. Speerpunten en bereikte resultaten	4
3. Knelpunten en oplossingen	7
4. Doorkijk op het vervolg	7

Bijlagen

1. Specificatie van genoemde resultaten
2. Fotoimpressie van het werk in de kinderwerktuinen en bezoekerscentrum

1. Inleiding en bestuurlijke samenvatting.

In mei 2008 heeft uw raad de nota "Groeien en Bloeien" vastgesteld. In deze nota zijn de doelstellingen voor het programma Natuur- en duurzaamheidseducatie voor de periode 2008-2011 uitgewerkt. De uitgangspunten uit deze nota hebben wij vervolgens vertaald in concreet meetbare speerpunten. De nieuwe afdeling Natuur- en Duurzaamheidseducatie (NDE) van de dienst OCSW heeft opdracht gekregen om de doelstellingen (speerpunten) uit dit programma te realiseren. De afdeling NDE is oktober 2008 van start gegaan met de uitvoering.

In de nota "Groeien en Bloeien" wordt uitgegaan van hoofddoelen op het gebied van Natuur- en duurzaamheidseducatie op drie niveaus. Niveau I is de school, niveau II is de wijk en niveau III is de stad. De opdracht aan de afdeling NDE is vooral gericht op het eerste niveau: de school, daarnaast levert NDE op onderdelen een bijdrage op niveau II bij wijkverbindende activiteiten. Met betrekking tot niveau III (de stad) wacht NDE de ontwikkelingen af met betrekking tot het Duurzaamheidscentrum. De belangrijkste doelstelling van NDE is om 60% van de kinderen vijf educatieve natuurervaringen per jaar te laten beleven.

Zoals bekend hebben wij de ambitie uitgesproken om in 2025 de meest "energieneutrale stad" te willen zijn. Een belangrijk facet om deze doelstelling te realiseren is het vergroten van het bewust beleven van de eigen leefomgeving en de invloed die burgers hier zelf kunnen uitoefenen. Het vergroten van het bewustzijn start al op jonge leeftijd. Kinderen en jongeren moeten voldoende natuurervaringen opdoen, zodat kennis over natuur en het duurzaam omgaan met de natuur toeneemt met als doel betrokkenheid en respect voor de eigen omgeving.

Wij zien het dan ook als de rol van het programma Natuur en Duurzaamheidseducatie om een belangrijke bijdrage te leveren aan de ecologische basisvorming en het duurzaamheidsbewustzijn bij kinderen en jongeren. Zij werkt daarbij nauw samen met scholen voor (speciaal) basis- en (speciaal) voortgezet onderwijs en zoekt verbindingen binnen de wijk en met andere partners. Het programma sluit met haar ecologische basisvorming en educatie op gebied van duurzaamheid aan bij stedelijk, provinciaal en landelijk beleid.

Bij de vaststelling van het nota "Groeien en Bloeien" hebben wij met u afgesproken om in het najaar van 2009 een eerste tussenevaluatie te presenteren, welke u hierbij ontvangt. Op basis van deze eerste tussenevaluatie komen wij ten eerste tot de conclusie dat de doelstellingen uit de nota "Groeien en Bloeien", die door uw raad zijn vastgesteld, reëel en goed uitvoerbaar zijn. Voorst stellen wij vast dat de afdeling Natuur- en Duurzaamheidseducatie in belangrijke mate kan voorzien als opvolging van het voormalig Natuurmuseum. Bovendien zijn wij er met dit programma in geslaagd om de belangrijkste doelstelling – het vergroten van educatieve natuurervaringen bij kinderen – te realiseren. Wij zijn verheugd dat reeds gedurende het eerste jaar van de start van dit nieuwe programma belangrijke en concrete resultaten zijn behaald op de door uw raad vastgestelde nota. Uiteraard zijn er ook nog een aantal knelpunten op te lossen. Wij zijn er van overtuigd dat, met het enthousiasme waarmee door de afdeling NDE invulling wordt gegeven aan het programma, de basis is gelegd voor duurzame Natuur- en duurzaamheidseducatie in de stad.

In hoofdstuk 2 geven wij een overzicht van behaalde resultaten op de door uw raad vastgestelde nota "Groeien en Bloeien". In hoofdstuk 3 geven wij inzicht in de belangrijkste knelpunten en hoe wij deze oplossen en in hoofdstuk 4 geven wij kort inzicht in de vervolgstappen.

2. Speerpunten uit het programma “Groeien en Bloeien” en bereikte resultaten.

Na de start van de nieuwe afdeling NDE was het allereerst van belang om bekendheid te geven aan het programma “Natuur- en Duurzaamheidseducatie” en de bijbehorende doelen zoals vastgelegd in de nota “Groeien en bloeien”. Er is daarom veel aandacht besteed aan het geven van bekendheid van de nieuwe afdeling Natuur- en Duurzaamheidseducatie (NDE). Veel scholen weten de afdeling NDE inmiddels te vinden. Voor de basisscholen is een netwerk opgericht. Voor het voortgezet onderwijs wordt gewerkt aan een interactieve verplaatsbare tentoonstelling op het gebied van duurzaamheid. Op allerlei gebied is er verbinding gelegd met scholen en instellingen. Scholen reageren enthousiast op het aanbod vanuit het programma voor Natuur- en Duurzaamheidseducatie.

Meer in het algemeen willen wij met het programma “Natuur- en duurzaamheidseducatie de volgende doelen realiseren:

- Het zorgdragen voor een breed educatief programma op de kindertuinen.
- Het zorgdragen voor een programma tuinieren op de kindertuinen.
- Het ontwikkelen van een aanvullend aanbod ten behoeve van educatie op gebied van NDE in relatie tot de vraag.
- Het stimuleren van het gebruik van bestaande voorzieningen en het deelnemen aan activiteiten.
- Het ondersteunen van de scholen bij het realiseren van voorzieningen en het uitvoeren van activiteiten en excursies.
- Het faciliteren van scholen zodat er tijd en middelen beschikbaar zijn om NDE op de school te realiseren.
- Het leggen van verbindingen met andere diensten, programmalijnen en andere organisaties om op die manier NDE doelstellingen te realiseren.
- Het verbinden van wijkactiviteiten met de scholen en omgekeerd.
- Het opzetten van een netwerk van scholen en het stimuleren van de werking ervan.

Wij hebben de door uw raad vastgestelde nota “Groeien en Bloeien” vertaald in concreet meetbare speerpunten. Hierna gaan wij per speerpunt in op de behaalde resultaten.

Speerpunt 1.

Het ontwikkelen van een programma op de kindertuinen waardoor meer van de basisschoolkinderen natuurervaringen kunnen opdoen, bij aanvang van het programma is het bereik 11%.

Resultaten.

De afdeling NDE is bezig met de ontwikkeling van de groene leerlijn. De groene leerlijn bestaat uit minimaal vijf buitenlessen op de kindertuinen of in de directe schoolomgeving voor alle groepen van de basisschool. De lessen zijn cursorisch-thematisch opgebouwd en worden gegeven en begeleid door de educatief medewerkers en de tuinondersteuners. Op deze manier kunnen alle kinderen tenminste vijf natuurervaringen per jaar krijgen. Naast deze lessen blijven er groepen wekelijks tuinieren. NDE streeft ernaar dat alle kinderen tijdens hun schoolloopbaan tenminste eenmaal één seizoen tuinieren om zodoende kinderen het proces van zaaien tot oogsten mee te kunnen geven. Er wordt een objectief meet-, registratie- en verantwoordingsdocument ontwikkeld. Alle activiteiten en schoolbezoeken worden geadmistreerd. Door de veranderde werkwijze en door het NDE programma actief aan te bieden, is het bereik van het NDE programma voor kinderen in het schooljaar 2008-2009 toegenomen van 11% naar 30%. Naast het wekelijks tuinieren van de groepen 6 en 7 krijgen de andere groepen van de scholen die komen tuinieren lessen, excursies binnen de groene leerlijn. Daarnaast zijn arrangementen aangeboden aan scholen die minder gebruik kunnen maken van de tuinen of fysiek niet in staat zijn de tuinen als uitgangspunt voor de lessen te gebruiken.

Bereik basisschoolleerlingen

Realisatie 2007-2008	Realisatie 2008-2009	Plan 2009-2010	Plan 2010-2011
11%	30,9%	45%	60%

Toelichting op bovenstaande cijfers:

In het schooljaar 2008-2009 maakten 12.800 kinderen gebruik van het Groninger (speciaal) basisonderwijs. Wekelijks komen 2106 leerlingen op de drie kinderwerktuinen tuinieren. (Beijum 804 (groep 6,7), Helpman 754 (groep 6,7), Paddepoel 548 (groep 2,3,6,7)). Deze 16,5% van de kinderen doen ruimschoots kennis en natuur en duurzaamheidservaringen op, immers zij komen wekelijks tuinieren. Tijdens het tuinieren krijgen de kinderen lessen met alles wat met het proces van zaaien tot oogsten te maken heeft. Daarnaast krijgen zij de cursorisch-thematische lessen uit de groene leerlijn. Daarnaast maken 2669 kinderen gebruik van een of meer lessen uit de bovengenoemde groene leerlijn voor ecologische basisvorming op de kinderwerktuinen. Dit betreft kinderen uit andere klassen (groep 1,2,3,4,5,8) dan de klassen die wekelijks komen tuinieren (Beijum 1425, Helpman 1244, Paddepoel 0 (i.v.m. onvoldoende beschikbaarheid gebouw Paddepoel, dit is gecompenseerd door excursies)). Veel kinderen hebben op deze manier tenminste vijf kennis- en ervaringslessen/excursies gehad. Maar er zijn ook groepen slechts een of twee keer geweest, daarom moet de score van 20,8% gecorrigeerd worden tot 13,4%. Tot slot zijn er de scholen die gebruik gemaakt hebben van de arrangementen (proef die we in mei en juni hebben uitgezet). Door een aantal scholen verspreid over de stad is hier enthousiast gebruik van gemaakt. Dit heeft een bereik gehad van ongeveer 1%. Hoewel de gegevens exact bijgehouden worden, is er behoefte aan een meer objectief meetinstrument, dit meetinstrument wordt op dit moment ontwikkeld. Het bereik onder basisschoolleerlingen is dus $16,5\% + 13,4\% + 1\% = 30,9\%$

Speerpunt 2.

Het stimuleren en ontwikkelen van schoolnabije tuinen.

Resultaten.

Bij de nieuwbouw van SBO-school de Kimkiel worden tuinen gerealiseerd.

Bij de openbare Jenaplan-Basisschool de Petteflet wordt een "Torteltuin" gerealiseerd bestaande uit een schooltuin voor elke groep en een tuin om de lessen uit de groene leerlijn te kunnen geven.

Bij de Borgmanschool wordt een thematuin voor de hele school ontwikkeld.

Bij de Vrije School is een omgevingsplan gemaakt.

Bij het Karrepad wordt ondersteuning geboden bij de inhoudelijke realisatie van de schooltuinen.

Er ligt een plan voor het realiseren van schooltuinen in het Stadspark.

De openbare basisschool voor Jenaplanonderwijs De Swoaistee heeft kinderwerktuinen in het Le-Roygebied gerealiseerd.

De openbare SBO-school locatie Wilgenborglaan heeft een schoolpleinveranderingsplan dat zij graag tot uitvoering wil brengen.

Er wordt ondersteuning gegeven bij plannen van "de Kleine Wereld" en "de Zaaier".

Vanuit het programma NDE wordt een bijdrage geleverd aan de inhoudelijke invulling van plannen of worden initiatieven in financiële zin ondersteund. Daarnaast wordt ondersteuning geleverd door te verkennen waar aanspraken kunnen worden gemaakt op landelijke subsidies van Senter Novem. Ondersteuning van bovenstaande projecten gebeurt zowel programmatisch als inhoudelijk. Ook wordt in sommige gevallen ondersteuning gegeven bij de totstandkoming van het ontwerp. Daarnaast wordt ondersteuning gegeven bij invulling van de totstandkoming van de groene leerlijn.

Speerpunt 3.

Het ontwikkelen en implementeren van een educatief programma op de kinderboerderijen.

Resultaat.

Er is een lesprogramma ontwikkeld voor kinderen van groep 1 t/m 3, vervolgens zijn voor dit lesprogramma proefflessen georganiseerd en geëvalueerd. Naar aanleiding van deze proef is het lesprogramma op onderdelen bijgesteld. Het programma is nu gereed en wordt in september aan de scholen aangeboden.

Naast het lesprogramma voor schoolkinderen is er voor jonge kinderen een prachtig boekje ontwikkeld met daarin een verhaal en opdrachten voor op de kinderboerderij. Opa's en oma's en natuurlijk ouders kunnen met hun kroost door het programma lopen. Dit programma wordt momenteel uitgetoetst op kinderboerderij Eelderbaan, daarna volgt invoering naar alle kinderboerderijen.

Speerpunt 4.

Samen met scholen programma's ontwikkelen in en om de school al dan niet met wijkverbindende elementen.

Resultaat.

Op de Boerhaveschool worden gesprekken gevoerd over NDE in de directe schoolomgeving. Voor het Werkmancollege zal NDE opdrachtgever worden voor een technasiumopdracht. Daarnaast draait NDE mee in het project de Groene long in stadsdeel Noorddijk. NDE draait mee in de besprekingen rond Paddepoel vanuit het lokaalakkoord.

Zoals bekend is het Bezoekerscentrum in Beijum geopend en is naast een wijkverbindingselement in de wijk Beijum, een bezoekerscentrum voor heel de stad. In het bezoekerscentrum is een prachtige doorlopende tentoonstelling te zien. Alles wat er te zien en te beluisteren is, is daadwerkelijk in en om Groningen in het echt waar te nemen. Momenteel worden interactieve lessen ontwikkeld. De bovenbouw van basisschool de Tweemaster heeft als eerste het door NDE ontwikkelde vogelcircuit in het bezoekerscentrum doorlopen en getest. De kinderwerktuinen Beijum werken nauw samen met de Wiershoeck.

Speerpunt 5.

Het ontwikkelen van verschillende natuurpaden in samenwerking met scholen.

Resultaat.

Op diverse plekken in de stad wordt gewerkt aan het maken van natuurpaden. In het stadspark zijn twee natuurpaden zo goed als klaar. In Lewenborg is een natuurpad ontwikkeld. Aan de zuidkant van de stad is een natuurpad in ontwikkeling. Op de tuinen van Paddepoel loopt een prachtig natuurpad.

Speerpunt 6.

Stimuleren en bevorderen van het gebruik van leskisten en ander educatief materiaal en het regelen van de organisatie daarvan.

Resultaat.

Alle leskisten en lesmateriaal zijn in kaart gebracht en gerubriceerd. De scholen zijn op de hoogte gesteld van het aanbod vanuit het NDE programma. Wij constateren een enorme stijging van uitleen van leskisten en materialen. In het totaal hebben 8 van 36 basisscholen een of meerdere malen gebruik gemaakt van de leskisten. Dit is een stijging van 0% uitleen naar 22,2%.

Speerpunt 7.

Het opzetten van een scholennetwerk.

Resultaat

In mei 2009 is het scholennetwerk van start gegaan. Op de eerste bijeenkomst waren meer dan twintig scholen aanwezig. De scholen waren erg enthousiast en gaven aan geïnspireerd naar huis te gaan. Voor volgend schooljaar staan de eerste vier bijeenkomsten reeds gepland. Voor het scholennetwerk is een "Groninger model" ontwikkeld. De kracht van het model ligt in het feit dat er naast basisscholing voor de NDE-coördinatoren rekening gehouden wordt met de individuele verschillen tussen scholen. Vanuit het scholennetwerk vindt o.a. scholing plaats, worden ervaringen uitgewisseld en wordt ondersteuning op maat geboden. Er is een goede samenwerking met het IVN m.b.t. het scholennetwerk. Samen met het IVN worden de scholennetwerkbijeenkomsten voorbereid. Daarnaast verzorgt zij een deel van de inhoudelijke verdieping en geeft zij scholing op maat.

Speerpunt 8.

Het stimuleren en ontwikkelen van duurzaamheidseducatie.

Resultaat.

NDE ontwikkelt in samenwerking met het COS een lespakket op het gebied van Fairtrade. Het pakket is / wordt aan alle basisscholen aangeboden in de eerste week van november, de landelijke Fairtradeweek. Vanuit het programma NDE wordt op dit moment ook gewerkt aan de ontwikkeling van een interactieve verplaatsbare tentoonstelling, met daarin proeven en verwerkingsopdrachten op gebied van klimaat en energie voor de brugklassen van het voortgezet onderwijs. Deze ontwikkeling komt tot stand in samenwerking met het programma 'de duurzaamste stad'.

Speerpunt 9.

Het leiden van excursies vanuit het bezoekerscentrum

Resultaat.

Eind april is het bezoekerscentrum geopend. Er is een prachtig vormgegeven tentoonstelling ingericht. NDE is bezig met toevoegende elementen in het bezoekerscentrum in de vorm van onderzoeksactiviteiten en een opdrachtenpad door de tentoonstelling teneinde het bezoekerscentrum uitgangspunt te kunnen laten zijn voor onderzoek en excursies voor de hele stad.

Speerpunt 10.

Het duurzaam ontwikkelen en borgen van de bedrijfsvoering van de afdeling NDE.

Resultaat

In 2007 heeft uw raad besloten om het Natuurmuseum te sluiten en in de plaats hiervan een programma op te zetten, gericht op Natuur en duurzaamheidseducatie. Deze activiteiten zijn ondergebracht bij de Afdeling Natuur- en Duurzaamheidseducatie (NDE) van de Dienst OCSW. Deze afdeling is oktober 2008 van start gegaan.

NDE is een nieuwe afdeling. Er werken 17 medewerkers (10,9 fte). De omvang van de begroting voor het programma NDE bedraagt ca. 1,3 mln. per jaar. De medewerkers werken verspreid over vier locaties. De meeste medewerkers zijn herbenoemd vanuit het oude Natuurmuseum. Allereerst wordt hard gewerkt om alle medewerkers binding en inspiratie te geven. Zo is er een tweedaagse geweest waar gezamenlijke uitgangspunten en omgangsvormen zijn geformuleerd. Daarnaast is er een scholingprogramma opgesteld. Er is een vergaderschema opgesteld waardoor met alle medewerkers verdeeld over de verschillende locaties, gezamenlijk en in subgroepen zowel organisatorische als inhoudelijke zaken besproken worden.

3. Knelpunten en oplossingen

Knelpunten

Het opstarten van het nieuwe programma en de afdeling Natuur- en Duurzaamheidseducatie gaat niet vanzelf en brengt ook een aantal knelpunten met zich mee. Zo moet de capaciteit van de verschillende kinderwerktuinen in overeenstemming worden gebracht met de vraag in de verschillende wijken. Bovendien moet de personele bezetting van de kinderwerktuinen hierop aansluiten. In een aantal gevallen moeten faciliteiten op de verschillende locaties nog verder op orde worden gebracht. Er wordt hard gewerkt om deze knelpunten op te lossen. Deze knelpunten moeten uiteraard worden gezien in de context van de start van de nieuwe afdeling, waarbij ook de zorg is uitgegaan om betrokken medewerkers in de nieuwe afdeling en de nieuwe rol te kunnen laten wennen.

Zo wordt gekeken of bepaalde locaties in de stad gemakkelijk kunnen worden omgezet naar kinderwerktuin en proberen wij door inzet van vrijwilligers de bezetting op de kinderwerktuinen en het bezoekerscentrum te organiseren. Door werkzaamheden "slim" in te roosteren wordt getracht meer productieve uren beschikbaar te hebben op de momenten dat die nodig zijn, vanwege het werken in seizoenen. Daarnaast wordt in samenwerking met het programma "duurzame stad" gekeken hoe synergievoordelen in projectmatige- en in financiële zin kunnen worden behaald.

4. Doorkijk op het vervolg

Doorkijk toekomst

De afdeling NDE richt zich het komende jaar verder op het realiseren van de vastgestelde speerpunten. Het komende jaar zal daarbij de nadruk liggen op het borgen van in gang gezette ontwikkelingen. Daarnaast zal gekeken worden hoe de bedrijfsvoering en bekostiging duurzaam geborgd kan worden, hierbij wordt nadrukkelijk gekeken naar andere activiteiten die binnen de organisatie zijn gericht op duurzaamheid, ook zal verder verbinding worden gelegd met regionale netwerken en samenwerkingspartners. Wij willen in 2010 een verder geobjectiveerd meetsysteem invoeren waarmee de resultaten t.a.v. bereik goed kunnen worden gevolgd. De resultaten van deze tussenevaluatie zullen met betrokken worden besproken. Conform de eerdere afspraken ontvangt u eind 2010 de volgende evaluatie.

Met de huidige bekostiging kan de basisinfrastructuur van het NDE (zij het krap) worden bekostigd, hierbij is echter nog sprake van een inverdientaakstelling (van 1 formatieplaats t.b.v. ontwikkelcapaciteit) die het kwaliteitsniveau naar de toekomst toe onder druk zet. Bij de volgende evaluatie beschikken wij over meer inzicht om u te kunnen informeren over de omvang van de structurele bekostiging.

Bijlage 1: Specificatie van resultaten.

Wat	Bereikt	vervolg
Herplaatsen medewerkers natuurmuseum	Binnen de afdeling NDE zijn 14 medewerkers vanuit het voormalige Natuurmuseum herplaatst. Nog 8 medewerkers zijn niet definitief herplaatst.	Word opgepakt in de P&O cyclus van de dienst.
Samenstellen NDE team	Team is samengesteld. Vanaf 1 april is de functie van administratief medewerker herbezet.	Gereed
Benoemen hoofd	Per 1 maart 2009 is het nieuwe afdelingshoofd benoemd.	Gereed
Nieuwe afdeling, nieuwe locatie met nieuwe werkplekken	De nieuwe werkplek aan de Beijumerweg is ingericht en wordt intensief gebruikt.	Gereed
Ontmanteling natuurmuseum	Alle leermiddelen zijn verhuisd. De uit te lenen objecten zijn in kaart gebracht. Alle leskisten zijn geïnventariseerd en zondig aangevuld. De uitleenadministratie is opgezet. Er is een koper voor het voormalig Natuurmuseum. Het beheer van de tuin van het voormalig Natuurmuseum is geregeld.	Gereed
Teamvorming, alle neuzen de zelfde kant op en in een veilige omgeving samen aan de opdracht werken.	Er wordt veel gedaan aan teambuilding. Gezamenlijke vergaderingen en scholingsbijeenkomsten hebben hun effect op de teamvorming. De onderlinge relaties zijn sterk verbeterd.	De werkbegeleidingscyclus is geïmplementeerd
Overlegstructuur is vorm gegeven	In overleg met de afdeling zijn reguliere overleggen ingevoerd. We houden elkaar hierdoor steeds beter goed op de hoogte en een ieder is betrokken bij en op de hoogte van besluiten die genomen worden.	Vergaderschema schooljaar 2009-2010 is gereed.
Binnen de gemeente samenwerken met partijen om zaken voor elkaar te krijgen	NDE werkt inmiddels op een aantal terreinen nauw samen met andere gemeentelijke diensten (o.a. ROEZ/stadsbeheer, Duurzaamste stad/ Milieudienst, Kinderboerderijen/ Stadsbeheer. Verder onderhoudt zij met een aantal andere diensten goede contacten (o.a. Stadsdeelcoördinatie, ecologie, schoolpleinen/OCSW).	Voortzetting contacten, daar waar mogelijk verbindingen leggen.
Binnen de gemeente ons presenteren en bekend maken bij collega's	Op intranet hebben we ons inmiddels bij alle diensten gepresenteerd. Bijzondere activiteiten worden gemeld. De website (onderdeel van de website duurzaamste stad) wordt bijgehouden.	Continu proces
Gemeenten voor Duurzame ontwikkeling, GDO	Sinds mei 2009 vertegenwoordigt NDE stad en provincie in de GDO. Meer dan 80 gemeenten zijn lid van de GDO. De grote NME centra, verdeeld over de provincies nemen zitting in het adviesorgaan. Tot voor kort was Groningen hier niet vertegenwoordigd. Groningen is warm ontvangen door de club van 12.	Deelname, volgen landelijk, provinciaal en gemeentelijk beleid. Afstemming met portefeuillehouder
Bezoekerscentrum	Eind april is het bezoekerscentrum in de Boerderij geopend. De contacten met de mede huurders van de Boerderij zijn goed.	Toevoegen interactieve elementen in de tentoonstelling, scholen ontvangen, excursies leiden vanuit het BZ, werven van vrijwilligers.
Aanbod ontsluiten voor het onderwijs	Aanbod staat al gedeeltelijk op www.duurzaamstestad.groningen.nl , pagina Natuur en duurzaamheid educatie.	Begin schooljaar 2009-2010 krijgen de scholen een compleet aanbodboek
Het jaarprogramma NDE is voor het lopende jaar in concrete speerpunten uitgewerkt	Het jaarprogramma is concreter gemaakt door 7 projecten/speerpunten te benoemen waaraan gewerkt wordt. Er zijn 7 projectleiders. Een ieder draagt dus verantwoordelijkheid en krijgt ruimte en handelingsvrijheid om eigen ideeën een plek te geven	Wordt uitgevoerd binnen de Planning & controlcyclus
Uitleen collectie en leskisten	Nu NDE steeds meer bekendheid krijgt, weten scholen de weg naar de uitleen steeds beter te vinden. Inmiddels maken 8 scholen frequent gebruik van de uitleen, anderen incidenteel. Ook scholen buiten de stad weten ons te vinden.	Uitbreiden/aanvullen leskisten aanbod. Presentatie leskisten in het scholennetwerk.
Schoolbezoeken om nieuwe scholen in contact te brengen	Groningen heeft 37 basisscholen (totaal 54 locaties). Alle locaties kennen nu ons aanbod. Van de 19 Speciaal-onderwijsscholen (26 locaties) moeten we nog 5 scholen op	Continu proces. Binnen de beperkte capaciteit van NDE het

met NDE in en om de school	12 locaties bezoeken. Inmiddels zijn er ook al contacten gelegd met een aantal scholen voor voortgezet onderwijs.	maximaal haalbare bereiken.
Schooltuin Stadspark	Er ligt een plan en een begroting. Er wordt onderzocht of er structureel geld is voor de huur van het terrein van ROEZ. Overleg over aanleg wordt gevoerd met Volkstuinvereniging, Stadsbeheer en De Starter.	Voorwaarden verder onderzoeken. Indien alle voorwaarden aanwezig overgaan tot uitvoering.
Torteltuinen Petteflet	Kinderen van de Petteflet hebben voor de kindergemeenteraad een "Torteluin" ontworpen. NDE helpt de Petteflet inhoudelijk en financieel met de realisatie van dit plan.	Hulp bij uitvoering plan.
Tuinen SBO locatie Wilgenborg	NDE helpt inhoudelijk en financieel met NDE-onderdelen in dit plan.	Hulp bij uitvoering
Tuinen Kimkiel	NDE helpt inhoudelijk en financieel	Hulp bij uitvoering
Interactieve tentoonstelling duurzaamheid brugklas 1/2 voortgezet onderwijs	Met behulp van middelen uit het budget van de duurzaamste stad wordt gewerkt aan een interactieve tentoonstelling met als thema Groningen duurzaamste stad.	Uitvoering. Opening november.
Oprachtgever technasium Werkmancollege	Er is een projectopdracht geformuleerd voor leerlingen van het technasium van het Werkmancollege op gebied van duurzaamheid. Schooljaar 2009-2010 zal de opdracht uitgewerkt en gepresenteerd worden.	Uitvoering 2009-2010. Mogelijk vervolg en/of uitbreiding andere technasia.
Initiatieven derden faciliteren	Met de Stichting Smaragd zijn gesprekken gevoerd over het aanleggen van kinderwerktuin in Vinkhuizen. De scholen hebben echter aangegeven, dat zij liever gebruik maken van de bestaande tuinen i.v.m. expertise en fysieke begeleiding NDE.	Afgerond
Educatief aanbod voor op de kinderboerderijen	Er is een educatief programma voor groep 1 t/m 3 voor op kinderboerderijen ontwikkeld. Na de zomervakantie wordt het pakket aangeboden aan de scholen.	Implementatie, vervolg oudere kinderen.
Fairtrade	In samenwerking met COS wordt gewerkt aan een lespakket voor alle basisscholen.	Aanbod Fairtradelespakket in november.
Netwerk NDE met ondersteuning van het IVN	In goede samenwerking met het IVN is een "Gronings" model uitgedacht. De eerste netwerkbijeenkomst is in mei 2009 geweest. Meer dan 20 scholen waren aanwezig. Onder de deelnemende scholen was veel enthousiasme.	Vervolg en inhoudelijke verdieping.
Educatief aanbod derden ontsluiten	De inventarisatie is gestart	Vervolg.
Natuurpaden ontwikkelen	Er is een start gemaakt met het ontwikkelen van natuurpaden in de stad. De verwachting is dat tenminste twee paden klaar zullen zijn.	In de winterperiode is er tijdvoor verdere uitwerking van de diverse natuurpaden.
Wijkactiviteiten ondersteunen	Groene Long Beijum, Nieuw lokaal akkoord. Wij volgen de ontwikkelingen vanuit de projectgroep Groene Long In Paddepoel neemt NDE deel diverse werkgroepen m.b.t. wijkvernieuwing, nieuw lokaal akkoord. Ingaan op vraag, daar waarde beperkte capaciteit van NDE dat toelaat.	Deelname vergaderingen Groene Long en werkgroepen lokaal akkoord Paddepoel.
Aangepast programma voor de kinderwerktuinen	Een eerste aanzet is geleverd. De discussie loopt.	Verdere uitwerking en invulling.
Nieuwbouw Paddepoel en herinrichting van de tuin	De bouwvergunning voor de nieuwbouw is afgegeven. De bouw is gestart. Het gebouw zal medio februari geopend worden. In overleg met wijkbewoners, bekostigd vanuit nla-gelden zal er een prachtige educatieve speelplaats voor jonge kinderen gerealiseerd worden achter het gebouw op het terrein.	Start bouw. Herinrichting tuinen. Leerlingen van het AOC-Terra worden betrokken in de herinrichting van het terrein. In verband met de start van een nieuw kinderwerktuinenseizoen moet de bouw in februari gerealiseerd zijn.

Bijlage 2. Fotoimpressie.

In bijlage 2 is een foto-impressie opgenomen van het werk in de kinderwerktuinen en het bezoekerscentrum voor NDE.

Bijlage bij

Tussenrapportage
Natuur- en Duurzaamheidseducatie

Fotoimpressie van contactmomenten van kinderen met de natuur.

